

Targosz, Karolina

Posiedzenie naukowe Zespołów: Historii Metodologii i Odrodzenia

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/2, 506-507

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wyłoniona jednak została grupa kilkunastu osób, które podjęły się opracowania niektórych grup tematycznych z historii tego zagadnienia. Pierwszym celem zespołu będzie przygotowanie zbioru artykułów, w miarę możliwości tworzących organiczną i usystematyzowaną całość; tego rodzaju artykuły stanowiłyby materiał do projektowanych następnym tomów zatytułowanych *Z historii semiotyki*.

Zakład Historii Nauki i Techniki (PAN) tą drogą zwraca się do wszystkich zainteresowanych problematyką związaną z szeroko pojętą historią semiotyki o nawiązanie kontaktu oraz ewentualnej współpracy z Zespołem.

Jan Sulowski

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁÓW: HISTORII METODOLOGII I ODRODZENIA

Dnia 12 grudnia 1967 r. odbyło się w Krakowie, pod przewodnictwem Prof. dr Henryka Barycza, łączne zebranie zespołów: Historii Metodologii i Odrodzenia. Prof. dr Paweł Rybicki przedstawił na nim referat *Kształtowanie się polityki jako osobnej dyscypliny naukowej w okresie renesansu*. Na wstępie referent zajął się ogólnym problemem wykrywania się różnych nauk i towarzyszących temu procesowi czynników (uświadomienie założeń, określenie przedmiotu, wykształcenie aparatu pojęciowego, zespołu problemów, schematów ujmowania zjawisk, źródeł wiedzy). Przechodząc do zagadnienia polityki Prof. Rybicki stwierdził, że dopiero na przełomie XVI i XVII w. *doctrina politica* stała się dyscypliną rzeczywiście samodzielną. W długim okresie przygotowawczym, poprzedzającym jej definitywne uformowanie, rozwijała się ona głównie na marginesie *Polityki* Arystotelesa, dzieła znanego w średniowieczu, w epoce zaś renesansu na nowo zrewidowanego i zinterpretowanego. W okresie odrodzenia na rozwój podstawowych pojęć polityki wpływały — poza wciąż żywym arystotelizmem — dwa dodatkowe i różne czynniki: recepcja innych kierunków myśli starożytnej, szczególnie platonizmu i stoicyzmu, oraz obserwacja współczesnej rzeczywistości społecznej i państwowej i zachodzących w niej przemian.

Prof. Rybicki postawił w swym referacie za cel główny prześledzenie procesu uświadamiania przedmiotu powstającej dyscypliny u reprezentatywnych dla doby renesansu przedstawicieli myśli politycznej i społecznej. Najpierw zagadnienie to rozpatrzył na przykładzie teoretycznych sformułowań Nicola Machiavellego i Tommasza Morusa, pisarzy początków XVI stulecia. W zasięgu zainteresowań autora *Księcia* leżał wyraźnie problem państwa, który rozwijał czerpiąc wybrane elementy z arystotelesowskiej *Polityki*. Dla Morusa przeciwnie: przedmiotem rozważań był przede wszystkim typ społeczeństwa i jego ustroju. Z połowy XVI w. wybrał autor dwóch pisarzy polskich — Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego, u których zauważył silniejsze niż u innych współczesnych im pisarzy tendencje teoretycznego sprecyzowania przedmiotu rozważań społeczno-politycznych. Mimo zasadniczych różnic w praktycznej orientacji ideologicznej, zachodzących między autorem *O poprawie Rzeczypospolitej* i autorem *Policji*, prof. Rybicki skonstatował pokrewieństwo ich definicji teoretycznych, tkwiących korzeniami w arystotelizmie. Z kolei przeszedł referent do dwóch myślicieli z końca wieku, którzy skierowali myśl społeczno-polityczną na nowe tory i wywarli decydujący wpływ na ostateczne ukształtowanie polityki jako dyscypliny naukowej — byli to Francuz Jan Bodin i Niemiec Jan Althusius. Bodin stał się twórcą nowej teorii państwa, częściowo wychodzącej poza założenia arystotelesowskie; szczególnie ważne było wprowadzenie przezeń pojęcia suwerenności. Althusius analizując problemy społe-

czeństwa przetworzył niektóre podstawowe koncepcje Arystotelesa (pojęcie „symbiotyki”), wprowadził własne pojęcia i klasyfikacje (*consociationes privatae* i *publicae*). Skryształizowana na początku stulecia *disciplina politica* nie miała, jak na zakończenie podkreślił prof. Rybicki, jednolicie pojętego przedmiotu. Dzięki Bodinowi i Althusiusowi zjawily się jednak nowe elementy, stanowiące ogniwo między tradycjami dawnej myśli a pojęciami nowoczesnej nauki o państwie i nowoczesnej teorii społecznej.

W ożywionej dyskusji po referacie zabierające głos osoby dorzuciły swe uwagi i stawiały liczne pytania. Prof. dr I. Dąbska dodała do kondycyjalnych czynników wyznaczających powstanie nowej dyscypliny naukowej, stawiany na początku każdego rozwoju — zespół pytań. Doc. dr J. Sulowski opowiedział się przeciwko tendencjom, pojawiającym się często w historii nauki, wiążącym powstanie danej nauki z ściśle wyznaczonymi datami. Zdecydowanie też stanął w obronie dorobku myśli naukowej średniowiecza, wciąż jeszcze niedostatecznie zbadanej i niedocenianej, a kryjącej w sobie nieraz niespodziewane wartości (renesans XIII w. i myśl społeczna platońska w szkole w Chartres). Doc. Sulowski przypomniał także wkład Hiszpanów do myśli społecznej XVI w. (F. Suarez, J. de Mariana). Doc. dr I. Zarębski zwrócił uwagę na kształtowanie się myśli związanej z *vita civile* w oparciu o pojęcie *dignitas hominis* we wczesnym renesansie. Dr A. Czekajewska wysunęła pojęcia feudalnej *benevolentii* i burżuazyjnej umowy społecznej oraz przypomniała schematy myśli porównującej w XVI w. państwo do żywego organizmu, w XVII w. do mechanizmu. Prof. Barycz stanął na stanowisku, że przed wyodrębnieniem się polityki w XVIII w. załączki jej spełniały w średniowieczu rolę służebną wobec filozofii, a w XVI w. wobec retoryki. Zwrócił też uwagę na zidentyfikowanie greckiej *polis* z włoską *signorią* przez Machiavellego oraz podniósł rolę *Polityki* Lipsiusa i tacytyzmu w XVI w. Mgr M. Władyczanika dorzuciła uwagi na temat dwóch wyróżnionych przez referenta czynników — założeń i przedmiotu nauki. Na zakończenie raz jeszcze zabrał głos prof. Rybicki w obszernym wywodzie odpowiadając na pytania i rozwijając potraktowane w referacie skrótowo wątki, które szczególnie zainteresowały dyskutantów.

Karolina Targosz

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI POLSKIEJ XIX WIEKU

W dniach 22 XI i 20 XII 1967 odbyły się pod przewodnictwem prof. Mariana Se-rejskiego kolejne posiedzenia Zespołu Historii Nauki Polskiej XIX wieku, na których mgr Maria Władyka przedstawiła koncepcję socjologiczną Emila Durkheima. Autorka w dwóch referatach omówiła poglądy Durkheima na: 1) socjologię jako naukę odrębną i autonomiczną, 2) związek socjologii z innymi naukami typu przyrodniczego, 3) związek socjologii z innymi naukami społecznymi, 4) socjologię jako naukę obiektywną, 5) fakt społeczny (jego istota, klasyfikacja i typologia).

Dyskusja skoncentrowała się przede wszystkim na następujących zagadnieniach: ideach ogólnometodologicznych, panujących w epoce pozytywizmu, a mających wpływ na koncepcję Durkheima; stosunku filozofii do socjologii; typach wyjaśnienia naukowego w naukach społecznych; pojęciu świadomości zbiorowej; przeobrażeniach teorii Durkheima w ciągu jego życia; pojęciu faktu społecznego.

J. S.